

Védetté nyilvánítási javaslat

Dunakeszi Temető-domb Csikófarkas élőhely

Készítette:
Poller Emese Fanni
Szent István Egyetem
Mezőgazdasági és Környezettudományi Kar
Természetvédelmi mérnök szak

2011-12-16

Tartalom

Téma ismertetése	3
Célkitűzés	3
Terület bemutatása	3
Alap adatok.....	3
A terület jellemzői	4
Természetvédelmi kezelési terv	5
Természetvédelmi célkitűzés.....	5
Természetvédelmi stratégiák	5
Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások, tilalmak	6
Élőhelykezelés, fenntartás.....	6
Fajok védelme	6
Látogatás	7
Oktatás, bemutatás	7
Kutatás, vizsgálat	7
Összefoglalás	8

A téma ismertetése

A kezelési terv azért készült, hogy a Temető-domb mögötti zárt homokpusztagyep helyi védettséget kapjon. Ezt két okból tartom különösen fontosnak. Egyrészt Dunakeszinek még nincsen szakszerűen, kezelési tervvel védett területe, másrészt a területen védett és fokozottan védett növény és állatfajok élnek, melyek élőhelyét meg kell őrizni.

A területet az teszi különlegessé, hogy minden más hasonló élőhelytől elszigetelten található.

A területe sem túl nagy, mindezek ellenére mégis értékes fajoknak szolgál élőhelyül.

Célkitűzés

Az elsődleges cél az, hogy a terület védelem alá kerüljön.

További célok közé tartozik, hogy a terület köré ne építhessenek semmilyen magas épületet, mert azok árnyékolásukkal tönkretennék a gyeptet. A homoki gyepek ugyanis igen fényigényes élőhelyek. A jelenlegi beépítés még elfogadhatónak mondható, de a későbbiekben ez nem folytatható.

A gyept kezelésre szorul, ennek szakszerű kivitelezése elengedhetetlen, ha a gyeptet a jelenlegi fajgazdagságában kívánjuk megtartani. Ennek részleteit később ismertetem.

Hosszú távú cél, hogy a terület tudományos kutatása folytatódjon. Ezen terület kutatásából és szakszerű kezeléséből nyert tapasztalatok használhatóak lennének a hasonló élőhelyek kezelésében.

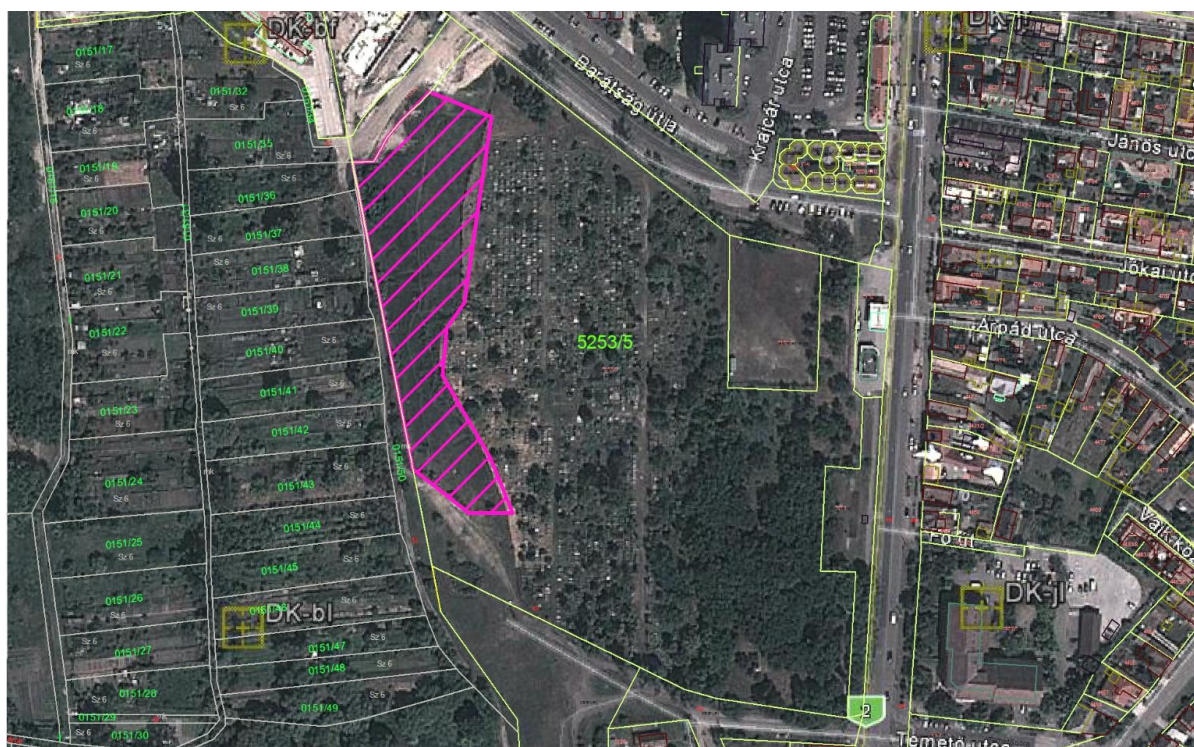
A terület bemutatása

Alap adatok

Terület neve	Temető-domb
Helyrajzi szám	5153/5
Tulajdonos	Dunakeszi Város Önkormányzata
Terület kiterjedése	48857 m ²
Jelenlegi hasznosítás	Kegyeleti park, zöldterület
Város	Dunakeszi
Középponti koordináták	Ész: 47°38'14.82" Kh: 19°07' 34.6"
Tengerszintfeletti magasság	111 m
1:10 000 térkép azonosító	EOTR. 65- 212
Illetékes Nemzeti Park Igazgatóság	Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság

A természetvédelmi kezelést igénylő homokpusztagyep az 5153/5 hrsz-ú ingatlan következő EOv koordináták által meghatározott vonaltól keletre elhelyezkedő 7897 m² kiterjedésű részterülete. y:655937; x:254909, y:655967; x:254897, y:655954, x:254808, y:655945; x:254796, y:655943; x:254773, y:655966; x:254734, y:655977; x:254707, y:655956; x:254707, y:655929; 254728.

A térképen ferde sávozás jelzi a kegyeleti park részét képező értékes területet.

A terület jellemzői

A domb a Pesti hordalékkúp-síkságon helyezkedik el. Kialakulása a Duna teraszépítő munkájának, majd később a szélnek köszönhető. A homokot, mely a dombot alkotja, a szél hordta ide.

A domb hordozza a homoki élőhelyekre jellemző tulajdonságokat. A csapadék, amely öntözi a területet, igen hamar elszivárog a mélyebb talajrétegekbe, így csak olyan növények telepedhetnek meg a területen, melyek ellenállnak az erős napsütésnek és a szárazságnak. A klimatikus viszonyok a kistérségben a következőképpen alakulnak:

Évi középhőmérséklet	10°C
Évi legalacsonyabb hőmérséklet	-15,5-15,8°C
Évi legmagasabb hőmérséklet	34-32°C
Átlagos évi csapadék	560-580mm
Fagyos napok száma	169-179
Első fagy átlagos napja	X.18-20.
Utolsó fagy átlagos napja	IV. 10.
Uralkodó szélirány	ÉNy

Az említett élőhelyre vonatkozóan nem rendelkezünk pontosabb, kizárólag az élőhelyre vonatkozó adatokkal.

Domborzati szempontból a dombot az erózió veszélyeztetheti. Amennyiben a zárt növényzet nagyobb területen megbontásra kerül, akkor a szél és a víz könnyen erodálhatja a domb felszínét. Ez elsősorban a domb meredekebb lejtőit veszélyezteti. Ugyanakkor a kismértékben megnyitott homokfelszín a laposabb részekben elősegítheti a csikófark megtelepedését. (Dobay P. 1999). Ez azonban nem jelenthet homokbányászatot, mindössze a természetes úton keletkező nyitott felületek tartozhatnak ebbe a kategóriába.

Hidrológiai szempontból a dombon szélsőséges körülmények uralkodnak. A homok rövid időn belül elvezeti a csapadékot, míg a dombról a gravitáció miatt is lefolyik a csapadék a mélyebb részekre. Ezen tulajdonságok miatt, csak a szélsőségeket elviselő (kedvelő) speciális homoki fajok tudnak megtelepedni.

A területre a legnagyobb veszélyt a környező területek beépítése jelentené. A magas épületek leárnyékolnák a dombot, így annak mikroklímája is jelentősen megváltozna, ami a jelenlegi társulások pusztulásához vezetne.

A jelenlegi kismértékű használata (séta, kutyasétáltatás), melyet személyesen tapasztaltam a területen, nem befolyásolja annak életfolyamatait. Az élőhely azonban ennél magasabb szintű

taposást már nem lenne képes elviselni, a túlzott taposás ugyanis a ritka és veszélyeztetett fajok eltűnéséhez vezetne.

Természetvédelmi kezelési terv

Természetvédelmi célkitűzés

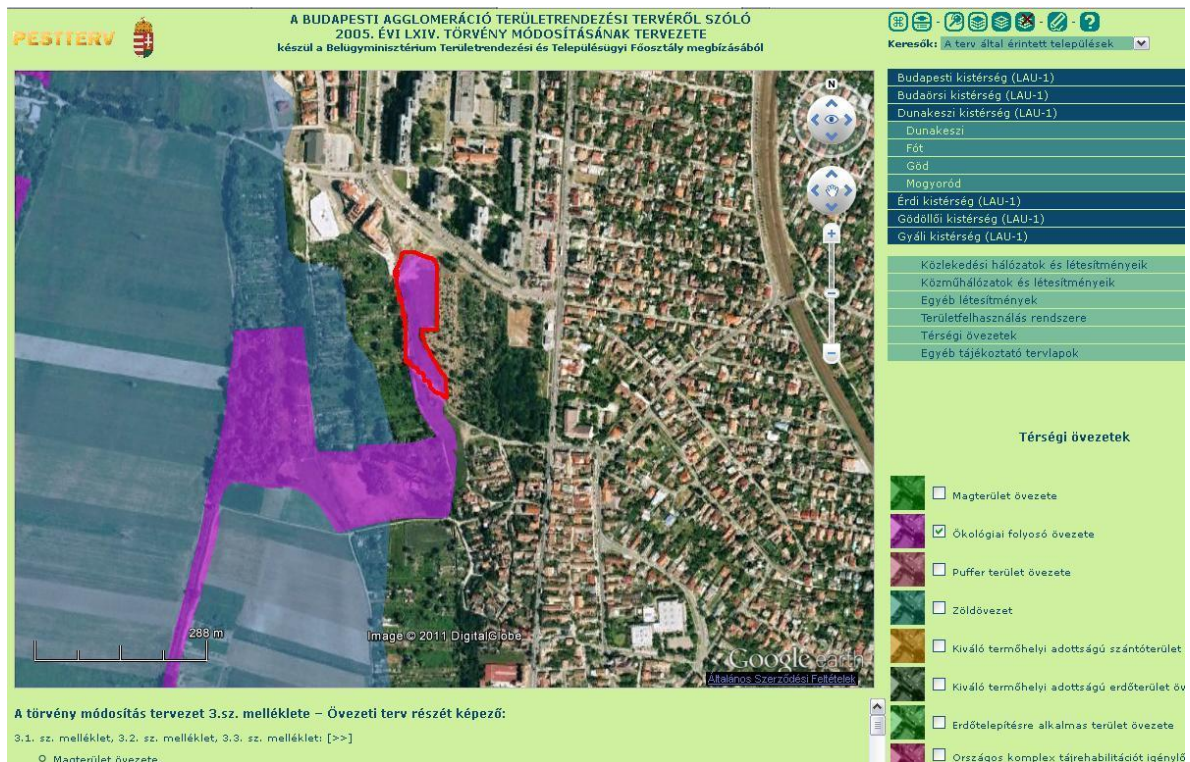
Ezen kezelési terv elsődleges és legfontosabb célja, hogy a terület megkapja a helyi védettséget. Legfontosabb cél, a fokozottan védett csikófark (*Ephedra distachhya*) állományának megőrzése.

Elszigeteltsége és kicsinysége már önmagában is érdekessé teszi, hogy miként maradhatott fent egy ilyen értékes élőhely a panelházak árnyékában. Ehhez nagy részben az is hozzájárul, hogy az emberek nagy többsége nem tudja milyen érték hever a lábai alatt. Ebből a szempontból az élőhely további „incognitója” kíváncsító.

A célkitűzés további részét képezi a helyes kezelés megvalósítása a területen, valamint annak engedélyezése, hogy további kutatásokkal folyamatosan figyeljék a gyepterület állapotát. Ennek segítségével majd pontosabban lehet megválasztani a jövőbeli kezelési formákat.

A terület fontosságára már felfigyeltek valamilyen szinten a szakemberek, hiszen a Nemzeti Ökológiai Hálózat része. A képen pirossal körbekeretezett rész jelzi azt a területet, mely a védettségre jogosult.

A térkép a Budapest Agglomeráció Területrendezési tervéről szóló 2005. évi LXIV. törvény módosításának tervezetéből származik. A térképen lilával jelölt részek jelentik az Ökológiai Hálózat részét képező területeket.

Természetvédelmi stratégiák

A stratégia olyan lényegi intézkedéseket fogalmaz meg röviden, melyek a célkitűzések megvalósítását teszik lehetővé.

A területen a legfontosabb feladat az inváziós, tájidegen fajok visszaszorítása. Ezek között a legnagyobb problémát a területen, a kanadai és magas aranyvessző (*Solidago canadensis*, *S. gigantea*) Az őshonos gyom jellegű fajok közül a gyalogbodza (*Sambucus ebulus*) főként a domb alján szaporodott el. Ezen kívül kisebb mértékű problémát jelentenek a temetőből

átvándorló fajok. Az említett fajok visszaszorítása az elsődleges feladat a területen. Ez évente többször elvégzendő feladat.

A következő lépés a gyepek időnkénti kaszálása és gereblyézése. A domb tetején, ahol a gyepek zártabb, sűrűbb időnként szükség lehet kaszálásra, vagy az elhalt növényi részek, avar gereblyézéssel történő eltávolítására. A kaszálás és gereblyezés évente egy alkalommal végzendő feladat azokon a területeken, ahol a gyomfajok problémát okoznak. A domb más részein, ahol a gyepekben nem találunk gyom fajokat, elegendő 2 évente vagy ritkábban kaszálni.

Azonban minden beavatkozás szakértő felügyeletet kíván, hogy a kezelés még véletlenül se tegyen kárt a védett fajokban.

Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások, tilalmak

Ez a fejezet részletesen tárgyalja a kezelést, valamint a jövőbeli hasznosítás irányelveit.

Élőhelykezelés, fenntartás

Az élőhely kezelés célja a jelenlegi állapot fenntartása, illetve a jelenleginél jobb természeti állapot elérése.

Ennek érdekében a gyepeket évente egyszer kíméletesen lehetőleg kézi erővel kaszálni kell. A túlzott kaszálás ugyanúgy kerülendő, mint a kaszálás elhagyása. A kaszálás időpontját akkora kell kitűzni, mikor a védett fajok már elhullajtották magjaikat. Ez az időpont nyár végére tehető általában. A kaszálás igénye a terület déli részén mutatkozik a leginkább, ahol a gyom jellegű fajok betelepülése és terjedése a legszembetűnőbb. A dombtetőn élő ördögcárnát (*Lycium halimifolium*), mely a temetőből szökött ki, szintén fontos lenne visszaszorítani, terjedését meggátolni. Az alsó gyalogút mentén terjed a kanadai és magas aranyvessző (*Solidago gigantea*, *S. canadensis*), melyek agresszív terjedésükről ismert idegenhonos gyomfajok. A gyepek további fenntartásához, ezek folyamatos kaszálása elengedhetetlen. A területen található kis akácfa csoportot nem szabad kivágni. Ezen állapotukban nem okoznak problémát a területen, viszont ha levágjuk őket, akkor a terjedő és feltörekvő sarjak már komoly kárt okozhatnak a gyepekben.

A kaszálást szakmai felügyeletnek kell kísérnie, hogy a lehető legkevesebb sérülés érje a területet. A gyepeket nem szabad a földfelszínig lekaszálni, egy körülbelül 7-8 cm-es tarló kívánatos, mely védelmet nyújt az állatoknak, valamint a földön kúszó csikófarknak.

A kaszálás után a levágott füvet (kaszálékot) feltétlenül el kell szállítani. A tarlón hagyott lekaszált fű súlyával, árnyékolásával és nedvesítő hatásával tönkretelheti az alatta meghúzódó gyepeket.

A gyepeket évente egyszer ritkafogú gereblyével érdemes kíméletesen átgerblyézni. Ez a művelet a régebben elhalt fűszálak eltávolítását szolgálja. Célszerű a kaszálással egy időben végezni, magvetés után. Száraz években maga a gereblyezés is elegendő kezelésnek bizonyulhat. A kezelések szakszerű felügyelete azért is fontos, hogy a kezelés távlati hatását figyelemmel kövesse.

A terület őrzésével biztosítani kell, az illegális szemétkeresést, és illegális homokbányászat (melynek kezdeti jelei láthatók) megakadályozását.

Fajok védelme

A területen a következő védett, illetve fokozottan védett fajok élnek, illetve használják táplálkozó és bújóhely gyanánt.

Növényfajok:

- Csikófark (*Ephedra distachya*)
- Kései szegfű (*Dianthus serotinus*)
- Homoki árvalányhaj (*Stipa borysthena*)

Állatfajok:

- Szongáriai cselőpók (*Lycosa singoriensis*)
- FÜRGE gyík (*Lacerta agilis*)
- Zöldgyík (*Lacerta viridis*)

A területen a fent említett fajokon kívül, a legtöbb jellegzetes homoki faj megtalálható, melyek a védett fajokkal együtt alkotják ezt a jellegzetes homoki társulást.

A védett növényfajokat gyűjtés veszélyezteti. Ez igaz a kései szegfű hófehér virágaira, valamint az árvalányhajra. A csikófark kúszó életmódja miatt nem tűnik ki annyira a fűszálak alól, azonban a piros tobozbogyó termései, már feltűnővé teszik a növényt.

Itt szeretném felhívni a figyelmet a csikófark veszélyességére. A növény egy ephedrin nevű alkaloidát tartalmaz, mely nagyobb mennyiségben elfogyasztva egészségügyi károsodást okozhat az emberben. A gyógyászat ezt az alkaloidát légzőszervi gondok orvoslására használja, ma már azonban szintetikus úton állítják elő.

A védett állatfajok esetében a mérgezés jelentené a legnagyobb veszélyt, ezért a területen és annak közvetett környezetében mindenfajta gyomirtó, növényvédő és rovarirtó szer használata tilos. Ezek a szerek ugyanis a táplálékláncba bejutva a védett állatok tömeges pusztulásához vezetnek. A területen eddig személyesen nem tapasztaltam ilyen jellegű szennyezést, de a jövőbeli megakadályozása feltétlenül fontos.

Látogatás

A terület látogatása talán a legnehezebb kérdés.

Jelenleg igen kevés ember sétál a területen, illetve a kutyáikat sétáltatják. Az emberek nagy része a már kijárt ösvényeket használja, így nem tesznek kárt a gyepterület szerkezetében. A kutyák hatása sem látszik egyelőre, kisebb kaparásaik lehetőséget teremtenek, hogy a nyílt homokfelszínt kedvelő fajok könnyebben megtelepedhessenek, és kicsírázhassanak.

Ez a csekély mértékű használat jelenleg nem veszélyezteti a gyepterület állapotát.

A látogatószám emelése mindenképpen kerülendő. A terület azért maradt meg eddig is ebben az állapotában, mert kevesen tudják, hogy mi van ott, ezért fontos a területtel kapcsolatos „diszkrét kommunikáció”.

Oktatás, bemutatás

Ez a téma szorosan kapcsolódik az előzőhöz és hasonló problémákat vet fel.

Fontos lenne, hogy a terület érintetlenül megmaradjon, ugyanakkor az embereknek sem tilthatjuk meg, hogy megismerjék hazájuk értékeit. Jelen helyzetben azonban az élőhely érdekeit kell szem előtt tartanunk, hiszen kicsinysége miatt az esetlegesen keletkező károk akár végzetesek is lehetnek. A környéken ugyanis nincs olyan élőhely, ahonnan a védett és gyepterület növényfajai visszatelepedhetnének a dombra.

Véleményem szerint a terület nem alkalmas bemutatási területnek, ugyanis a jelenleginél nagyobb emberi beavatkozás akár visszafordíthatatlanul is károsíthatná a gyepterületet.

Kutatás, vizsgálat

A gyepterület hosszú távú kutatása mindenképpen fontos feladat lenne. Ezen kutatások vizsgálhatnák a kezelések hatását, és az eredmények levonása után korrigálni lehetne a jövő évi kezelés idejét és mikéntjét, továbbá nyomon lehetne követni a gyepterület összetételének a változását, hogy miként tolerálja a gyepterület a külső környezet változásait.

Állandó mintapontok kijelölésével lehetne vizsgálni a növényzet változását olyan szempontból, hogy egy részüket kaszálják, míg másik részükön nem végeznek semmilyen

kezelést. Ezek az eredmények aztán felhasználhatóak lennének hasonló élőhelyek kezelési tervének kidolgozásához.

A vizsgálatokat egyetemi diákok is végezhetnék, melyből később szakdolgozat születhetne.

Összefoglalás

Összefoglalásként az mondható el, hogy a terület egy ritka és nagyon értékes növénytársulásnak ad otthont, mely régen nagy kiterjedésben létezett az Alföldön és annak legészakibb részén a Pesti-síkságon. Ezek az élőhelyek mára nagyon megfogyatkoztak a beszántás, homokbányászat és építkezések következtében. Emiatt olyan fontos, hogy ezt a területet megőrizzük.

A Város a helyi védetté nyilvánítással segítheti elő, hogy ez az élőhely fennmaradjon, valamint olyan kutatások elősegítésével, melyek lehetővé teszik pontos és szakszerű kezelési tervek kidolgozását. Jelenleg a terület egységének a biztosítása a legfontosabb feladat, valamint annak megelőzése, hogy a terület környékén bármilyen komolyabb beruházás megvalósulhasson. Mindezek mellett fontos, hogy az inváziós fajok terjedését megállítsák a területen.